

Doživeto stoletje – Fabiani in njegov čas

Zgodovina človeštva je zgodovina revolucij. Kot razlaga v svoji knjigi Juval Noah Harari *Sapiens: kratka zgodovina človeštva*, je zgodovina nenadnih dogodkov in velikih sprememb. Dogodkov, ko se je kolesje zgodovine zavrtilo v prej neslutena in nova obzorja. Prva kmetijska revolucija, ki je privedla do vznika prvih mest, je bila ena prvih takih. Skozi celotno zgodovino svojega obstoja smo živeli tesno povezani z naravnim okoljem, kot lovci in nabiranci. Vse do prvih kmetovalcev, ki so ustvarili prve stalne naselbine, prve civilizacije in prvo pisavo. Udomačitev rastlin in živali, ki so nam dajale hrano, je po eni strani pomenila stalen in množičen vir hrane, ki je omogočil nagel porast prebivalstva, po drugi strani pa je pomenila tudi breme dela na zemlji, podvrženost sušam in vznik množičnih epidemij. Breme napredka, s katerim smo z roko v roki hodili vse od takrat. Vzpon in propad velikih klasičnih civilizacij, velika geografska odkritja na prelomu 15. in 16. stoletja ter vznik globalizirane družbe, industrijska revolucija, vznik kapitalizma in 20. stoletje. Človek je v trenutku, ko je postal kmetovalec, začrtal popolnoma novo smer svojega razvoja, razvoja, ki se prej milijone let ni spreminjal vse od sestopa z dreves in hoje po dveh nogah.

Kljub vsemu pa bi težko katero koli drugo obdobje v zgodovini človeka primerjali z 20. stoletjem. Obdobje, ki se je začelo ob zvoku topov prve svetovne vojne, je verjetno prineslo največjo spremembo v načinu življenja človeka po kmetijski revoluciji. Razvoj globalne komunikacije, množičnih medijev, atomske bombe, vesoljskih pole-

tov in genetike. Začetek nove dobe, ki ga zaznamuje propad starih vrednot. Izguba vere v boga in monarha ter brezkompromisna vera v tehnološki napredek in razum. Nova ideologija, vera v novega človeka, v kulturni, razredni in človeški inženiring. Človek dokončno preseže svojo zemeljsko obliko v fizičnem, časovnem in prostorskem pomenu. Od ostalih bitij nas ne loči več samo okolje, ki smo si ga ustvarili za življenje – mesta, kjer vladajo naši zakoni ne pa naravni, ampak tudi časovna in prostorska komponenta. Možnost hitrega medkontinentalnega potovanja, hkratno bivanje v realnem in virtualnem svetu, stalna dostopnost in povezanost, ...

Mi, ki smo se v obdobje naglih sprememb rodili, to doživljamo kot edino stalnico. Kako si je pa to obdobje razlagal nekdo, ki se je rodil v 19. stoletju, v času propada starega reda in rojstva novega? Kako si je ta svet razlagal nekdo, ki teh dogodkov ni le spremljal, ampak je bil v procesu soudeležjen, s svojimi besedami in dejanji? Nekdo, ki se je sprehajal in svetoval velikim monarhom, sooblikoval moderno umetnost, se rokoval z diktatorji?

Med Slovenci bi težko našli nekoga, ki je ključne dogodke dvajsetega stoletja (ali katerokoli drugo obdobje, če smo že pri tem) doživel tako od blizu, kot Maks Fabiani. Eden izmed tvorcev dunajskega kulturno-umetniškega preobrata, ki porodi secesijo. Učitelj Vurnika in Plečnika, ki kasneje ustanovi Ljubljansko arhitekturno šolo. Njegov Narodni in Trgovski dom sta prvi večnamenski stavbi v Evropi. Polifunkcionalnost, ki jo v dvajsetih letih

posvoji Bauhaus kot eno od premis moderne arhitekture. Adolfu Loosu priskrbi prvi večji projekt (Café Museum) in s tem, vsaj posredno, pripomore k uveljavitvi tega arhitekta, ki postane eden od pionirjev moderne umetnosti. Prvi doktor urbanizma v zgodovini dunajske univerze. Osebn svetovalec in prijatelj Franca Ferdinanda, v Sarajevu umorjenega avstrijskega prestolonaslednika. Dolgoletni kolega Alcideja De Gasperija, arhitekta povojne ureditve Italije in enega od ustanovnih očetov Evropske unije. V njegovem ateljeju na Dunaju pa naj bi kratek čas celo delal mladi umetnik Adolf Hitler. A naj bi ga kmalu tudi odpustil zaradi lenobe.

Fabiani je bil član tiste avstrijske elite, ki svoj vrh doseže ob koncu devetnajstega stoletja in na nek način tlakuje pot v dvajseto. V stoletje velikih antagonizmov in sprememb. Kulturno ozadje mu omogoča, da se suvereno sprehaja med različnimi identitetami takratnega podonavskega cesarstva. Prirojena duhovna širina pa, da vidi skupno osnovo vseh ljudi. Dragocena lastnost ob vstopu v dvajseto stoletje, ki mu verjetno pomaga, da ob nasilju sveta, ki se ruši in poraja novega, ne zgubi vere v človeštvo.

Fabiani je osebnost, ki je globoko zaznamoval prostor in obdobje, v katerem je živel in ki o sebi pušča več odprtih vprašanj, kot pa daje odgovorov. Osebnost, ki z marsikaterega vidika še vedno ostaja nerazumljena. Verjetno tudi zaradi okolja, v katerem živimo, ki raje piše poenostavljene in enoznačne zgodbe, kot da bi razumela kompleksnega človeka.